

Kinderbescherming: werken in een spanningsvol kader

Kinderbescherming

Werken in een spanningsvol kader

Gretha Pijpker

In de reeks Cahiers Waardenwerk worden belangrijke thema's uit de theorie en praktijk van waardenwerk uitgediept in de vorm van essays, gebundelde artikelen en onderzoeksverslagen, in nauwe samenwerking met het Tijdschrift Waardenwerk.

Kinderbescherming: Werken in een spanningsvol kader

Gretha Pijpker

ISBN 978 90 8560 231 6

NUR 740 / THEMA JKSB1

DOI 10.36254/978-90 0-8560-231-6

© 2022 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, www.stichting-uvo.nl UvO@cedar.nl.

Inhoudsopgave

Voorwoord Gretha Pijpker	7
Inleiding	11
1. Positie van ouder in raadscontact	21
2. Ouders in het raadscontact	29
3. Het raadskader nader bekeken	35
4. Betekenis van client-zijn	39
5. Raadsdilemma aangescherpt	45
6. Methodische omgang met ouders in het raadswerk	51
7. Nabeschouwing	61
Ondersteuning	67
Noten	69
Literatuur	71
Bijlage I <i>RAAMWERK EN RISICO-UITSPRAAK</i>	73
Bijlage II <i>PRACTISCHE UITGANGSPUNTEN VOOR HET CREEREN VAN PARTNERSCHAP</i> <i>(Uit Signs of Safety)</i>	81
Over de auteur	87

Voorwoord

Gretha Pijker

Prof. dr. H. Kunneman stelt in een lezing voor de GAN (het Groninger Andragogen Netwerk, een alumnivereniging van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de RUG) in het najaar van 2021 de vraag hoe professionals en vrijwilligers goed gezelschap zijn voor mensen die 'a) dat zelf in hun leven maar beperkt ervaren hebben; b) weinig goede voorbeelden hebben gehad om (met vallen en opstaan) te leren goed gezelschap te zijn voor anderen; c) vanuit de reguliere hulpverlening vaak bij voorbaat (en vaak half bewust of onbewust) als slecht gezelschap benaderd of gelabeld worden?'¹ Het is een vraag die ook opkomt bij het werk van de professionals bij de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Raadsonderzoekers hebben de taak de situatie van kinderen over wie zorgen zijn geuit, te verkennen en vast te stellen of er al dan niet bij de kinderrechtster een maatregel ter bescherming moet worden aangevraagd². Hoe leggen deze professionals contact met de ouder, één van hun belangrijke gesprekspartners in de verkenningstocht van de situatie van een kind, die zij moeten beoordelen op de manier waarop hij de situatie van zijn kind aanpakt? De raadsonderzoeker gaat in die context van beoordeling in gesprek met de ouders opdat zij hun krachten en inzichten kunnen inzetten voor hun kinderen. Dit is echt een complexe relatie te noemen. Dit essay is ontstaan vanuit een zoektocht naar de omgang van de raadsonderzoeker met de cliënten, omdat in die verhouding spanning ligt opgesloten. Voor de raadsonderzoeker zit de spanning in de vraag hoe hij taxerend bezig kan zijn in de omgang met cliënten én hoe hij tegelijkertijd, vanuit hen denkend, het gesprek met hen kan aangaan. Voor de cliënt is het heel spannend hoe hij zijn visie echt kan geven in een context die hem beoordeelt. Maar biedt de hulpverleningswerkelijkheid tegenwoordig wel ruimte om vanuit de ander te denken? In een essay en in een artikel lees ik over een meldcultuur waarin vóór en óver mensen zorgen worden geuit bij daartoe bevoegde instanties, maar dit gebeurt meestal niet mét hen en al helemaal niet vanuit hen. Het essay met de veelzeggende titel 'De makke van meldpunten'³ zet uiteen dat, ondanks goede intenties, in deze werkwijze diverse schadelijke neveneffecten optreden. De in 2019 aangescherpte meldcode⁴ verplicht iedere professional bij vermoedens van acuut gevaar of structurele onveilige situatie het afwegingsprotocol te hanteren. Geschetst wordt hoe (onbedoeld) een situatie ontstaat waarin de omgeving als gevolg van de meldpunten veel minder zelf op de betrokkenen afstappen, en de verantwoordelijkheid bij de instantie neerleggen. Dus buiten de mensen om wie het gaat.

De vervolgartie op de melding roept schrik en argwaan op bij deze betrokkenen, en ook bij melders die niet de hulpverlening zien ontstaan die zij voor de mensen gewenst hadden. Het accent lijkt daardoor vooral op de beoordeling van de situaties te liggen en te weinig op hulp, met alle nadelen die dat als gevolg heeft. De schrijvers willen de focus verleggen naar een relationele benadering waarin contact gelegd kan worden en vertrouwen gewonnen. Gepleit wordt om meldpunten niet als sluitstuk te zien voor de melder maar als ‘het startpunt om deel te worden van een gezamenlijke oplossing’. In het artikel ‘De opkomst van een relationele benadering in de jeugdhulp’⁵, geeft dr. G. Schout, één van de schrijvers van het hierboven aangehaalde essay, een voorbeeld hoe tegenwoordig hulpverlening aan jongeren (paradoxaal) desastreuze gevolgen voor hen heeft. Schout laat zien dat de overheid via zijn gesubsidieerde instellingen uitermate slecht kan zorgen voor veiligheid. Sterker nog, ze produceert onveiligheid door de grote hoeveelheid wisselende hulpverleners waar jongeren mee te maken krijgen en niet in de laatste plaats door de risico’s en het geweld waaraan ze bloot staan in de voorzieningen waar ze terecht komen. Schout concludeert dat in de meldcultuur meer jeugdbeschermingsmaatregelen ontstaan, onder meer door de oppervlakkige, procedurele manier van werken en het feit dat wijkteams niet als eerstelijns jeugdhulp functioneren maar als doorverwijsorganen. Hij vat kernachtig samen: de systeemwereld stroopt de mouwen op, terwijl de krachten van de leefwereld goeddeels onbenut blijven. Hij bepleit een werkwijze die aansluit bij de mensen om wie het gaat. Dus niet zonder slag of stoot melden, maar de moerassige weg inslaan van vertrouwen winnen, melders en gezinnen ondersteunen in het zoeken van oplossingen en hen zelf plannen laten maken zodat er verbindingen ontstaan tussen de hulpverleners, cliënten en hun omgevingen. Het pad van de deskundologie, zoals de schrijver het in navolging van Kunneman noemt, loslaten. ‘Professionals die durven afdalen in het moeras; die het idee loslaten dat zij de weg weten in het labirint; die het keurslijf van ‘de oplossing moeten weten’ even kunnen parkeren, die het kunnen verdragen dat het even duurt; die beseffen dat risico’s bij het leven horen, kunnen de weg vrijmaken voor werkvormen waarin de leefwereld aan zet komt.’⁶ Niet dat er geen situaties (meer) zullen zijn waarin ingegrepen moet worden want die zullen volgens hem ook altijd blijven bestaan, maar dat een relationele benadering het uitgangspunt wordt waarin een appel wordt gedaan op de krachten van mensen zelf. De vraag duikt op of er in onze samenleving ruimte is voor een dergelijke omgang met mensen die zorgwekkend gedrag (lijken) te vertonen.

Leonard Geluk, Algemeen directeur van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) schrijft in zijn voorwoord van ‘De makke van meldpunten’ dat het essay van Janssens e.a. stof tot nadenken biedt. De VNG is constant bezig met nadenken over de verbetering van hulpverlening aan (kwetsbare) inwoners. Dit roept bij Geluk de vraag op: ‘Zijn

we voor de toekomst in staat het stelsel zo in te richten dat niet melddreiging en interventies buiten de betrokkenen om centraal staat, maar de onderlinge steun met waar nodig deskundige hulp? Dat geldt voor het jeugdstelsel, maar in feite voor alle interventies rondom inwoners in kwetsbare posities.' Zijn benadering gaat uit van een samenleving met zorg voor de medemens, in direct contact met hem. Daarom gaat het ook in het werk bij de RvdK. Tegelijk is het ook zo dat er een vraagstuk blijft bestaan. Al verandert de meldcultuur, verandert de organisatie in de jeugdbescherming, en wordt er gewerkt met en vanuit cliënten, er zullen ook altijd situaties zijn waarin mensen onvoldoende gebruik (kunnen) maken van de geboden hulp. Zij zullen in hun eigen belang en dat van hun kinderen gemeld moeten worden. Dan komt de professional, in dienst van zo'n organisatie, helemaal voor de vraag te staan: hoe aan te sluiten bij cliënten terwijl hij ook de situatie moet taxeren waarvoor hij de eindverantwoordelijkheid heeft. De vraag is uitermate prangend hoe de professional nog 'goed gezelschap' voor de ouders kan zijn? Het contact tussen hen schuurt voor beide. Daar ligt mijn vraagstelling in het voorliggende essay over het werk van de professional bij de RvdK.